

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ
КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ
ОБЛАСТЬ БОЛГАШ: КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957
МАЙ
1
СРЕДА
№ 88 (3800)

Өртөө 20 коп.

Ажылчы чоннарның бүгү делегей эп-сеткил кат-
тыштырылганының хүнү, бүгү чурттарның ажыл-
чыннарының акы-дуңма ёзузунун хүнү — Майның 1
делгерезин!

(Май 1-ге СЭКП ТК-ны Кыйгырылгандан).

Тайбыңның болгаш тургузуушкунун байырлалы

Майның бири — делегейниң ажылчы
чоннарының эп-сеткил каттыштырылганы-
ның хүнү, бүгү чурттарның ажылчына-
рының акы-дуңмалышкы чорунун хүнү.
Тайбыңның, демократияның болгаш со-
циализмнің уруг херөө дээш демиселге
боттарының күштерин болгаш шийтпир-
лини көргүзүр-биле чер бөмбүрүзүн
бүгү депшалагиз кижилери Майның Би-
рин байырлап турарлар.

Ам бо үдө бүгү совет кижилер СЭКП-
ның XX съездинин төөгүлүг шийтпир-
лерин амыдыралга боттандырып дээш бе-
дик куш-ажылчы кудуруушкун-биле
ажылдап турарлар. Ол шийтпирлерде үл-
түрү болгаш кедээ ажыл-агыйны көжү-
дериниң талазы-биле ажылдың тодаргай
программаны айыттыган.

Коммунист партияны болгаш Совет ча-
закты долгандыр сырый каттышкан ма-
дырлыг совет улус бо чылын Май Бирин
байырлалына ажыл-агый болгаш культу-
ра тургузуушкунун талазы-биле кайтам-
чык уруг челишкенин ужурашканар.
Революция мурундагы үгө дең-
гээрде 1957 чылга чедир ССР-ниң үл-
түрү 30 ажыг каттап, бүдүрүлгениң чеп-
сек-херекселдерин бүдүрери 67 каттап ө-
скөн, электроэнергия бүдүрери барык-ла
100 каттап, машина туудушкунунун про-
дукциянын бүдүрүп үндүрери — 180 кат-
тап көвүздүн.

Аар үлүстүрүп көжүлдүрүп үндүр-
лүгүш, бистин экономикалык өскө-
дө амырлар, ызынган социалист кедээ
ажыл-агый бүдүрүлгени казан-да кестүп
көрбөз бекке өздүгүн челип ап турар.
Партия болза, аар үлүстүрүп улус ажыл-
агыйны көжүлдүрүп үндүрүлгениң үн-
дүрүш, ССР-ниң камгалаар күчүзү
быжыгалаарың өң чутула чүлү кылдыр
санап келген болгаш санаа-да турар.

Бо чылын Май Бирин байырлалына
Тываның ажылчы чоннары база уруг че-
лишкенин ужурашканар.

Болжочу тарзачынар болгаш маши-
на-трактор станцияларының механизатор-
лары бо чылын чакыш шөл ажылдарына
өңүр чыгышында артык белеткелиг
ужурашканар. Чөөн-Хемчик, Барым-
Хемчик, Бай-Тайга районнарының механиз-
аторлары чакыш тарылганы челишкенин
чорудуп турарлар.

1957 чылдың бирги кварталына Кы-
зылдың мебель фабрикасы продукция бү-
дүрерин 128,3 хуу, алгы заводу 122,2
хуу, туулу заводу 127 хуу, септелге
заводу 145 хуу болгаш Сарыг-Септин рай-
промкомбинаты 214 хуу күтсөткен.

Бистин областың бүдүрүлгелеринде, МТС-
теринде, совхозтарында, колхозтарында
куш-ажыл талазы-биле уруг челишкенин
өңүр саякчылар А. Е. Белова, У. С.
Салахова, Д. Р. Завьялова, каларчылар
Ондар Шарав, Шагдыр Дажи, Доржу
Хертек, хаан ажалчылары М. А. Санжа-
на, П. В. Фролова, трактористер Ш. Т.
Чалбаа, Чооду Комбужап, «Тыва тууду»
трестинин дашчызы О. Т. Комбуй-оол,

хоорайның харызаа конторазының чо-
лаачызы А. П. Сидевти болгаш оон-
да өскө мурлакчы кижилери Май
Бирин байырлалына таварыштыр обла-
стың хүндүлө самбарында киирген.
Совет Эвилелиниң ак-сеткилгиз дуа-
ламчызының амы-биле Кызыл Улус
Республиканың болгаш улус-демократтыг
өскө-даа чурттарын үлүстүр, кедээ ажыл-
агый болгаш культура тургузуушкунун
талазы-биле челишкенин чык келген
тууду-на өлүп турар.

Совет Эвилели, Кызыл Улус Республика
болгаш улус демократиясының өскө-даа
чурттары тайбың тургузуушкуну куш-ажыл-
га чаа-чаа тилелгелеринг болуп турар.
Капиталист делегейниң экономикалы
уда-дараазы-биле кризиске дүжүп турар.
Демократтыг лагерниң челишкенин
империалист делегейниң көздүп турар.
Америк чагырыкчы бөлүктөр болгаш олар-
ның өвилелчилери ийи системаларын
тайбың кожа-хөлбө турарында болгаш
делегей байдалында дүжүлүгү чорукту
чавырылгандарында ойдалап, удустар
аразынга байдалы узам чыгышкындар
дээш «куш дегериниң» өздүккө полити-
камында халбаакчылыкта, демократия-
ның болгаш социализмнің лагеринге улуу
чаа-чаа шериг бөлүктөрүн тургузуп, гер-
ман милитаризми каттап төртүндүрү-
лүшү политиканын чорудуп турарлар.

Ыңгалзак делегейниң улустарының
тайбынын быжыгалаарың болгаш кам-
галаарың уланган шимчээшкенин чү-
дө чүс моондактап шыдаас. Атомуг
дайынның айымын болдурбас дээш де-
гейниң миллион-миллион кижилери, оң
пистиң Совет Эвилелиниң хей миллион
кижилери тайбынын Бүгү-делегей Чөвү-
лениниң Кыйгырылганында алаанга боттары-
ны аттары салганы — калчаараан дай-
ындыктарга килеңчээшкенин сагып-
дыртып болган.

Азия болгаш Африка чурттарының 1955
чылдың апрельде Бангунг хоорайга (Ин-
донезия) болуп өрткөн конференцияны
тайбыны быжыгалаарың, чаа дайын-
ның айымын чылаарың херекте
чутула басып болган. Делегейниң тайбын-
га ызыштыгы кижилери ол чурттарын
конференцияны байыр чедирип турган-
нар.

Коммунист партияны, совет чазакты
долгандыр сырый каттышкан совет улус
Майның Бирин тайбының болгаш тургу-
зуушкунун байырлалы кылдыр демгел-
лешкан, бистин Төрөөн чуртувустун
улам ыңайгы чечектелишкенин, совет ки-
жилерин бай-шылалгы чуртталганы дээш
соксал чок ажылдар долу шийтпирлиги
илердин турар.

Маркс—Энгельс—Ленинниң уруг ту-
гуну ала-биле — Коммунист партияны
үлүстүлгө-биле — коммунизмниң тав-
лелгениңе, бурунгаар!

Ажылчы чоннарының бүгү делегейге эп-
сеткил каттыштырылганының хүнү, бүгү
чурттарның ажылчынарының акы-дуңма
ёзузунун хүнү — Майның 1 делгерезин!

Чөөн-Хемчик район тараа культураларының тарылгазын дооскан

ЧАДАНА. (Телефон-биле). Чөөн-Хемчик
районун колхозчулары болгаш механиз-
аторлары Май мурунун социалист чы-
рымына уруг тилелгени челип алган.
Апрель 29-тун хүнүндө район тараа кул-
тураларының чакыш тарылганының пла-
нын 101 хуу, оң иштиңде кол культу-
ра болуп кымылалык планын 102 хуу
күтсөткен. Кызылалык планын колхоз
бүрүтү амыр болган. Ылангыч «Октябрь»
30 чылы колхоз кымылалык планын-
дан 210 ганы, «Коммунизмче өрк» —
214 ганы ажыр тараан.

Ажылдың челишкенин кижилер
шиитпирлээр болгаш чакыш тарылгага
хамыктын мурунда механизатор калар
уруг рольдуг. Ычангаш өңи механиз-

торлар 63 кижиниң бириг мергешилин
белдире-биле Чадана МТС-ке тускай
курса өөрткөн болгаш 30 чаа механиз-
аторларын база өөрдөп алган. Механиз-
аторларның ажылынын темпин болгаш
шынары өрткөн чылдардан ажыг болуп
турар. Оларның аразында өзгөчө норма-
зын ажыр күтсөдүп турарлар хей. Ыла-
гыя Калинин аттыг колхозта эш М. Дор-
жууну, «Искра» колхозта эш Х. Очу-
оолдун, Сталин аттыг колхозта эш В. Ни-
моновтун, Ленин аттыг колхозта эш
Н. Очаковскийн трактор бригадалары
Май мурунун социалист чырымына
өң бекке көргүзүлүп ажылдашканар.
Колхозчуларын болгаш механизатор-
ларын челишкенин ажылдарына
таарымчалыг байдалдарын колхозтар тур-

гускан. Сталин аттыг, «Искра», «Комму-
низмче өрк» колхозтарын хову турла-
ларында чунар бажынын, стоговайны
болгаш радиоприемниктерин тургускан.

Тараа культураларының тарылганын
планын Ленин аттыг, Сталин аттыг, Ки-
линин аттыг, «Искра», «Коммунизмче
өрк» болгаш «Большевик» колхозтар 7
ажыл хүнүндө доосканар.

Шуту тарыттыган тараа культуралары
11244 гектар болган. Бо болза Май
1-нин байырлалына чөөн-хемчикчилер
биле бөлө-дир. Районун колхозтарында
тараа культураларының тарылганы узам-
чылашкан. Оң-биле калы кукуруза,
картофель болгаш ногза культуралары-
ның тарылганына белеткели хынамча-
лыг чорудуп турар.

Май 1-ге хойжунуң белээ

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Каа-Хем
районун «Кызыл тул» кедээ ажыл-агый
артелиниң дуржулгалыг хойжуу болгаш
область Советинин депутаты Салчак
Берек Май 1-нин байырлалына уткуш-
тур социалист чырымына алган хүлээ-
гезин алдарымы-биле күтсөдүп турар.

Оң одарында 450 хой бар. Хой ажыл-
гына өң харымсалгалыг үе—ооллаш-
кын массалы-биле эгелзөн. Каш-ла хо-
нуктун иштиңде 158 хой төрөөн, олар-
нын 174 хураганнарын дуржулгалыг
хойжу бүрүн камгалап алган. Ол дээр-
ге

Май 1-нин байырлалына хойжунуң бе-
лээ-дир. Моон сонгаар төртүнгөн хура-
ган бүрүтү бүрүн камгалап амыр дээш,
хой бүрүтүдөн 2 килограммдан өвөөш
өөс дүктү кыгып амыр дээш хойжу
мога-шылал чок ажылдап турар.

Шахтерларның белээ

Октябрьның алдарыг 40 чыл оюнга
болгай Май мурунун социалист чыры-
мына өркү кирген Элегес шахтазынын
дагылары бо чылдың бирги кварталын-
да көмүр даш тывыжынын планын 116
хуу күтсөткен. Оң ышакш ийги кыр-
талдыг баштайгы айының планын апрель

23-те 112 хуу күтсөдүп, апрельде план-
дан ажыр дөрт чүс тонна көмүр дашты
коллектив берген.

Куш-ажылды шын организастан, со-
циалист чырымын үрө-түндүгүлгө кел-
бертип чорутканында коллективте ажыл
нормазын чедир күтсөдүп турар киж

барык чок. Даг мастери коммунист Ва-
дунотун ууртканы бригада апрельдиг
бүдүрүлгө планын оң хонук бурунгаар
115 хуу күтсөткен. Забойщиктер Але-
шеткин, Намдак-оол хүн ооналганын 170
хуу, сөөртүкчүлөр Балчы, Бодокименко
ооар 200 хуу чедир күтсөдүп турар.

Май 1-ге алдар кылдыр

ГОРЬКИЙ. СЭКП Төп Комитетинин де-
кабрь Пленумунун шийтпирлерин амы-
дыралга боттандырышкан. Молотов ат-
тыг автозаводтун коллектив бирги квар-
талдың планын челишкенин-биле күт-
сөткен болгаш бүгү-өвилелдиг социалист
чырымына ССР-ниң Министрлер
Чөвүлениниң болгаш ВПС-тиң шил-
чилер Кызыл туугун чаалап алган.

Май бирин социалист чырымының
чорудулганына рационализаторлар бол-
гаш чогаалчылар 2500 саналарын бу-
дүрүлгөгө негиздеп кииргенер, заводка
өң 13,5 миллион рубльдин камгала-
гын берген. Автомобиль туудуштары
болза «Волга» деп чаа чык автомобиль-
лер бүдүрүлгенин уруг шуутурулгаже
шилчиген болгаш апрельдиг бүгү тур-
гузунда оларны графикте ажыр бүдүрүп
турганнар.

БОНДРОВО. (Калуга область). Дээр
жыныс районун сазын үлүстүрүшү
СЭКП Төп Комитетинин Май бирге Кы-
гырылганына сорук кирген коллектив-
тери продукция бүдүрерин көвүдөдүп ту-
рлар.

Караганланың көмүр даш талазы-биле
өрткөн-шиңгел институтунун инженер-
лери болза тус черин рационализатор-
лары-биле калы чер алышын шуутурул-
галарын башкаарын догузу-биле автома-
тизастаннар. Оларның чогаалын тилкан
херекселери өскө ажылдарже шилчилери-
биле он-он дагыларын хостан.

Пландан ажыр казып алдынган көмүр
даштын чартымында хей кезин шахтага
казып алган болгаш механизаторларын
Н. А. Каракулов баштаан бирги участо-
ктуң коллектив ону кылган. Фелю
Маймын, Илья Гунаревич, Иван Фри-
зенин комбайн бригадаларында дагы
бүрүтү 5—7 тускай өрткөнөдүгү болуп
турар.

«Карагандакөмүр» комбинаттын бүдү-
рүлгелери апрель 24-те пландан дашкаар
16 эшелон көмүр дашты сөөртүп үндү-
генер. Ол дээрге хонукта көмүр даш ка-
зып амыр талазы-биле бо чылын өң-өң
бекке денел болуп турар.

Чурттуң мурнакчы колхозтарының эгелзешкени деткиртирген

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Чаа белеткен
хүлээлгелерин алган Тамбов, Воронеж об-
ластарың болгаш Молдавия ССР-ниң мур-
накчы кедээ ажыл-агый артелиниң даргалы
Н. В. Суров-биле чуталашкан, мал ажыл-
гының продуктулун бедилер дээш кол-
хозчулар калчар демисеп турарының
дугайын ол чуталаан.

Бо чылын кедээ ажыл-агыйның
ажылалдыг чүс гектар черлеринге ха-
маарыштыр 70 центнер хаан ээлин бол-
гаш 685 центнер сүтү амыр деп хүлээ-
гени алган бис, — деп өң Суров дыннат-
кан. — Ону чедип амыр дээш малдың чөм
сүүтүн быжыгалаар дугайында уруг сзы-
ш салып турар бис. Хааннарын лагерге
байдалыг таварыштыр тургузу азырал,
оларның өлөөн хей кезин картофель та-
рылгаларына секиртир чөмгөтөр бис.
Сүтүтү малга алдан гектар черге хей
чыла үнер үнүштеринг культуралыг
одаларын организастан турар бис.

Ворошилов аттыг колхозтун малчы-
нары чүс гектар шынааларга болгаш та-
рымыр черлерге хамаарыштыр 150 цент-
нер хаан ээлин болгаш 600 центнер
сүтү амырн күтсөткенер.

Областың үш чүс ажыл колхозтары ха-
ваннарын картофель тарылгаларына се-
кирти азырал, ол чорук хаан ээлин бү-
дүреринге куш-ажыл болгаш ашма чырыг-
даларын дына кызырал артаган бээр.
160 ажыл колхозтар хей чылдарда үнер
үнүштеринг культуралыг одаларын тур-
гузуп турар.

КУРГАН. (СЭТА). Мал ажылының про-
дуктуларын бүдүрерин көвүдөдүп дугайы-
нда Молдавияның мурнакчы колхозта-
рынын кыйгырын Урал ыдынын малчы-
нары чуталашкын турар. Каргополь
районун Сталин аттыг колхозунуң дар-
галы А. Елкин бистин корреспонденти-
виске мынча деп чуталаан:

— Колхозчулар бо чылын чүс гектар
ажылалдыг черлерге хамаарыштыр 60
центнерден өвөөш өвөө ээти болгаш ийи
чүс үжөн центнер сүтү, а 1960 чылда —
100 центнер ээти болгаш 400 центнер
сүтү амырын шийтпирлээр. Илек бү-
дүрүлгө-ге 10 тонна кукуруза сизюну
салырын шийтпирлээр. Хааннарга херек-
лээр сизюну картофель-биле холуксаалыг
кылдыр салыр. Картофель шөдөринге ха-
ваннар оларларын бир-ле дугаарында
организастан турар.

ССР Эвилелиниң Камгалал министринин ДУЖААЛЫ

1957 ч. Май 1. № 76 Москва хоорай.

Эштер солдаттар болгаш матростар, сержантылар болгаш старшиналар!
Эштер офицерлер, генералдар болгаш адмиралдар!

Бүгүн совет улус болгаш оң Чепсестиг Күштери ажылчы чоннарың бүгү деле-
гей эп-сеткил каттыштырылганының хүнү—Майның Бирин демгелеп турар-дыр.

Бистин уруг Төрөөн чуртувустун ажылчы чоннары май бирин байырлалын
чурттуң ажыл-агый болгаш культура амыдыралының бүгү-ле адырларында чаа-чаа
тилелгелер-биле ужурашкын турар. Бүгү күштери коммунизмин тургузарының
мерөөгө бербишкан, совет улус чаа дайынның айымын утупун турар болгаш боду-
нун социалист күрүнесинин күчүзүн быжыгалап турар.

Совет дайынчылар моон сонгаар-даа чаа дайынчы техниканы соксал чөккө
шиңгелдип амыр, боттарының дайынчы мергешилин сайырангайдылар, шериглер-
ниң дайынчы беленин бедилер ужурашкын.

Май бирин байырлалы-биле силерге байыр чедирип, амыр мендирерин айтыр-
бышкан, социалист Төрөөн чуртунга бараан болур талазы-биле силерниң чаалай
херөөдөргө чаа-чаа челишкенин билдирер болурукарын күтсөдүм!

Байырлалга алдар болдуруп аумаарым болза:

Бөгүн, Майның 1-де, бистин Төрөөн чуртувустун наймыслаы Москвага, эн-
гелдешкен республикаларың наймыслаларыга болгаш мадыр-хоорайлар: Ленин-
градка, Сталинградка, Севастопольга болгаш Одессага—артиллерияның чөзбө даш-
таашкыны-биле салгыт чорудар.

Бистин күчүлүг Совет Төрөөн чуртувус делгерезин!

Совет улус болгаш оң эрес-мадыр Чепсестиг Күштери делгерезин!

Бистин бүгү-ле тилелгелеривистин сорук кийричизи болгаш организамчы-
зы—төрөөн Коммунист партияга алдар!

ССР Эвилелиниң Камгалал министри
Совет Эвилелиниң Маршалы Г. ЖУКОВ.

Май 1-нин Кызыл хоорайга болган уткулга хуралы

Бүгү делегейниң ажылчы чоннарының
эп-сеткил каттыштырылганының хүнү—Май
1-ге тураскалган Кызыл хоорайның
ажылчы чоннарының байырыг хуралы
дугун Сталин аттыг Бүдүрүлгө бажынында
болган.

Май 1-нин дугайында өлөткөдү хоорай-
ның куусомунун даргалы эш Н. Н. Кур-
ботский кылган.

Байырыг хуралдың кийричтилеринге
уруг концертти көргүсөөн.

